

Eindrapportage iXperium designteam De Bloemberg 2020-2022

Mediawijsheid voor nieuwkomers

Aanleiding en praktijkvraag

Basisschool De Bloemberg in Nijmegen is een school voor nieuwkomers. De leerlingpopulatie is heel divers: het gaat om kinderen die korter dan een jaar in Nederland zijn en de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen, maar ook om kinderen van wie de thuistaal niet Nederlands is en die daardoor de taal niet of onvoldoende beheersen. De leerlingen variëren van zesjarigen¹ die net als reguliere leerlingen in groep 3 instromen tot twaalfjarigen die niet eerder onderwijs hebben genoten. De focus in het onderwijs ligt op het geven van goed taalonderwijs (NT2) en trauma-sensitief lesgeven. Veel van de leerlingen zijn gevlucht uit oorlogsgebied en daardoor getraumatiseerd. In de thuissituatie gebruiken de leerlingen smartphones of tablets voor interactie met anderen in bijvoorbeeld het thuisland of met vrienden in Nederland. Op school mogen zij hun eigen device niet gebruiken. Door hun migratieachtergrond zijn de leerlingen kwetsbaar voor de risico's die bij verkeerd mediagebruik op de loer liggen. Dit maakt het extra belangrijk om hen in mediawijsheid te versterken.

Mediawijsheid is een onderdeel van de 21e-eeuwse vaardigheden en het burgerschapsonderwijs. De school loopt er tegenaan dat methodes voor mediawijsheid te omvangrijk zijn, omdat de leerlingen op verschillende momenten op school instromen, gemiddeld tien maanden op school blijven en dan doorstromen naar het reguliere onderwijs. Bestaande pakketten voor mediawijsheid zijn te talig opgezet voor de doelgroep en de manier waarop ze zijn uitgewerkt sluit niet goed aan bij het taalniveau en de achtergrond van de leerlingen. Er is al gewerkt met het pakket Mediapaspoort, maar dat sloot niet goed aan op de context. De school zoekt naar handvatten om de leerlingen de mediavaardigheden mee te geven waarbij aangesloten wordt bij het taalniveau en de leeftijd van de leerlingen en aandacht is voor culturele verschillen.

De praktijkvraag van het designteam is: *hoe kunnen we met een leerarrangement de leerlingen op media-geletterdheid versterken en welke thema's zijn daarbij belangrijk voor deze doelgroep?*

Het doel van het te ontwikkelen arrangement is dat leerlingen veilig, sociaal en kritisch leren omgaan met informatie op alle media en dat ze op een veilige, sociale en kritische manier informatie leren delen via internet en sociale media.

Werkhypothese

De werkhypothese is als volgt geformuleerd:

Door gebruik van een leerarrangement dat wij zelf opzetten op twee niveaus (onder- en bovenbouw)

Verwacht ik voor mediawijsheid en burgerschap

Onder alle leerlingen op hun eigen niveau

Te bereiken dat ze veilig, sociaal en kritisch leren omgaan met de informatie op alle media.

ze veilig, sociaal en kritisch informatie delen (privacy) via internet en sociale media.

¹ Dit betreft de situatie vanaf schooljaar 2022-2023, daarvoor waren er op De Bloemberg ook kleutergroepen.

Doordat leerlingen zich meer bewust zijn van mogelijke gevaren, een meer kritische houding hebben en goede voorbeelden hebben gekregen.

En dat zie ik aan ervaringen die kinderen delen, bijvoorbeeld tijdens kringgesprekken, manieren waarop ze materialen gebruiken en (bijvoorbeeld) een filmpje / vlog waarin ze laten zien wat ze hebben geleerd.

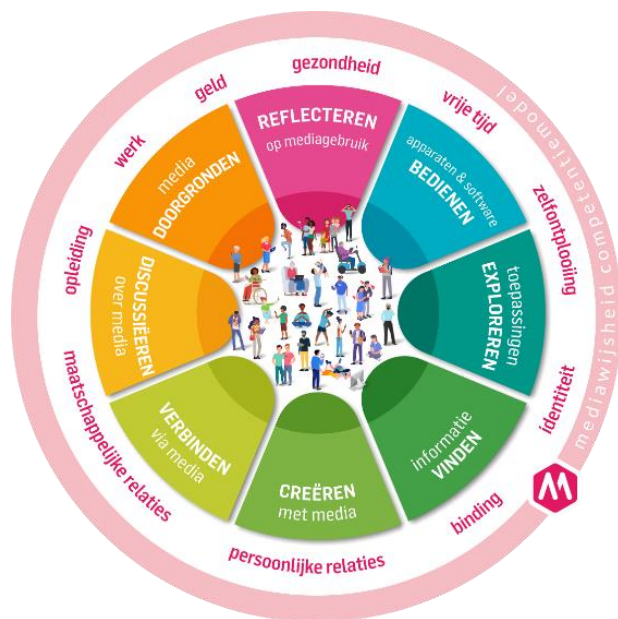
Activiteiten

Het designteam is gestart met het verhelderen en verder verkennen van de praktijkvraag en het definiëren van mediawijsheid voor nieuwkomers. Er is gekeken welke aspecten van mediawijsheid belangrijk zijn binnen de context van de school en waar het designteam de focus op wil leggen. Uit een literatuur- en bronverkenning kwam naar voren dat er weinig informatie is die specifiek gericht is op de context van nieuwkomersonderwijs. Ook is veel lesmateriaal niet actueel. Het bleek (mede vanwege de COVID-19-maatregelen) lastig contact te leggen met andere scholen voor nieuwkomers. Op basis van algemene informatie op het gebied van mediawijsheid, 'media empowerment' en de kennis van de doelgroep (en de diversiteit daarbinnen) is een gezamenlijke werkhypothese opgesteld (zie hierboven). Het designteam wil met het leerarrangement doelen bereiken voor wat betreft de leerling als consument én als producent/maker van media-uitingen, vanuit de gebruikte taalmethode Wereld vol Woorden.

Op basis van een (concept) theoretisch kader voor mediawijsheid van iXperium Nijmegen zijn in overleg met de mediamentor uit de acht aspecten van mediawijsheid uit het Mediawijsheid Competentiemodel 2021² een keuze gemaakt voor de onderdelen die het meest relevant zijn voor de context en behoeften van de leerlingen van De Bloemberg:

1. Vinden (alleen het deel 'ontmaskeren')
2. Creëren (middel, geen doel)
3. Verbinden (met name voor bovenbouw)
4. Discussiëren (met name bovenbouw)
5. Doorgronden
6. Reflecteren

Op basis van deze keuzes hebben de mediamentor en ict-coördinator een aantal eerste lesideeën opgesteld voor mediawijsverrijkte lessen gekoppeld aan de thema's uit Wereld vol Woorden (zie bijlage). De leerkrachten hebben aan de hand van de geprioriteerde vier (alle bouwen) of zes (bovenbouw) aspecten voor de zomervakantie een mediawijsverrijkte (proef)les ontworpen van het op dat moment actuele thema uit Wereld vol Woorden.

Figuur 1: Mediawijsheid Competentiemodel 2021

De eerste ervaringen met de proeflessen en deze werkwijze zijn gebruikt om ontwerpeisen voor overige schoolthema's op te stellen en aan te scherpen. Een belangrijke ontwerpeis (die voor al het onderwijs geldt van De Bloemberg) is dat de leerarrangementen flexibel moeten kunnen worden ingezet, omdat de leerlingen van De Bloemberg gedurende een schooljaar kunnen instromen en uitstromen. De doelen van Mediawijsheid moeten daarom in meerdere thema's terugkomen, zodat er cyclisch aan de doelen kan worden gewerkt. Op deze manier wordt zoveel mogelijk geborgd dat

² <https://www.mediawijsheid.nl/competentiemodel/>

de leerlingen die gedurende het jaar in- en uitstromen alle doelen aangeboden krijgen. Ook kan per thema een onderscheid worden gemaakt tussen absolute beginner naar gevorderd, afhankelijk van het taal-onderwijsniveau van een kind. Andere ontwerpeisen voor de lessen mediawijsheid zijn³:

1. We maken in de uitwerkingen een onderscheid in onderbouw en bovenbouw.
2. De lessen mediawijsheid worden verwerkt in de thema's van Wereld vol woorden (de thema's worden 'mediawijs-verrijkt').
3. De lessen mediawijsheid moeten logisch bij het thema passen.
4. De lessen mediawijsheid worden opgenomen in de handleiding van Wereld vol Woorden die de leerkrachten gebruiken of in Prowise Presenter, zodat ze makkelijk te vinden en toegankelijk zijn.
5. Het moet voor leerkrachten en leerlingen passen en motiveren om mee aan de slag te gaan.
6. In de lessen is speciale aandacht nodig voor het taalniveau van de kinderen en de taalontwikkeling die daar bij hoort. Hiervoor is een 'taal- en cultuurchecklist' opgesteld (zie onderstaand kader).

Taal- en cultuurchecklist mediawijsheid voor nieuwkomers

- 1. Wat vraagt de opdracht van de (receptieve/productieve) taalvaardigheid van de leerlingen?**
 - Voor welk taalniveau in de groep is deze opdracht geschikt?
 - Als de opdracht (talig) te moeilijk is voor een deel van de leerlingen: kun je ze via pre-teaching (woordenschat) voorbereiden, zodat ze wel mee kunnen doen?
 - Kun je differentiëren in taalniveau?
- 2. Is de mediawijsheidactiviteit activerend genoeg?**
 - Sluit hij aan bij de interesses, leefwereld, ervaringen?
 - Kunnen de leerlingen zelf iets doen, mogen ze ergens iets van vinden, kunnen ze erbij bewegen, worden ze uitgenodigd iets te maken en/of naar buiten te gaan?
- 3. Is er ondersteunend visueel materiaal (dat nog langere tijd beschikbaar is) bij de activiteit aanwezig?**
 - Denk aan foto, film, tijdschrift, boek, social media
- 4. Herkenbaarheid van het materiaal**
 - Kunnen kinderen zich herkennen in het getoonde materiaal? (Niet alleen plaatjes van blonde Nederlandse kinderen in vrijstaande huizen met een tuin rondom en een weiland met koeien op de achtergrond)
- 5. Is er sprake van culturele bias in het materiaal of in de activiteiten zelf? (veronderstellingen of vooringenomenheid vanuit een bepaalde cultuur)**
 - Denk aan (dames)kleding die als ongepast wordt beschouwd in de ene cultuur en in de andere als modern en acceptabel, een foto van een familie-etentje waarop geen grootouders of ooms en tantes te zien zijn, wijn op tafel).

Er is ook gesproken over het belang van het betrekken van ouders bij het thema mediawijsheid (bijvoorbeeld door oudermiddagen), maar het designteam heeft besloten zich eerst te richten op het ontwerpen van de lessen voor de leerlingen.

Na de zomervakantie is het designteam (geleidelijk) opgegaan in het Bloemberg onderwijsontwikkelteam ('Bootje') Mediawijsheid. Het oorspronkelijke designteam is in het Bootje uitgebreid met een leerkracht van de onderbouw en de ib'er van de school⁴. De onderzoeker en procesbegeleider waren niet meer direct betrokken bij de ontwikkelingen in het Bootje Mediawijsheid. De leerkrachten hebben mede op basis van de ontwerpeisen die in het designteam

³ Zie bijlage 2 voor een lijst van ontwerpeisen aan de hand van de onderdelen van het curriculaire spinnenweb (leerplanaspecten) van Van den Akker (2003).

⁴ Omdat dit een schoolinterne ontwikkeling was, waren de onderzoeker en procesbegeleider van de HAN geen actieve deelnemers aan het Bootje.

waren opgesteld en de eerste ervaringen een aantal mediawijsverrijkte lessen uitgewerkt en deze uitgetoet in de verschillende bouwen. De lessen zijn daarbij zoveel mogelijk gekoppeld aan de SLO-doelen voor mediawijsheid en aan de vaardigheden vanuit het Mediawijsheid Competentiemodel. Op basis van de bevindingen en observaties bij de leerlingen over wat wel en niet werkt zijn de lessen weer bijgesteld. De ontwikkelingen en ervaringen zijn gedeeld met collega's op een schoolbrede studiedag. Tijdens de studiedag is ook gewerkt aan de visie vanuit De Bloemberg op de thema's mediawijsheid, burgerschap en cultuureducatie.

Leerarrangement

Beschrijving leerarrangement

De leerkrachten die deelnamen aan het designteam hebben verschillende mediawijsverrijkte lessen ontworpen binnen een aantal thema's uit de methode Wereld voor Woorden voor de onder- en bovenbouw. In de onderbouw gaat het vooral om de basisvaardigheden en strategieën. Dit is nog niet altijd gericht op (sociale) media, maar vormt wel de basis die de leerlingen nodig hebben om aan de doelen van de midden- en bovenbouw te kunnen werken.

In de uitgewerkte lessen zijn de uitgangspunten 'sociaal', 'veilig' en 'kritisch' uit de werkhypothese verwerkt. Hieronder geven we de eerste uitwerking van de mediawijsheidlessen en doelen. De school gaat nog verder met de ontwikkeling van de lessen mediawijsheid.

Wereld vol Woorden thema 'Hatsjoe!':

Bij het thema Hatsjoe! gaat het over het lichaam en de gezondheid. De mediawijsheidles gaat over het mediagebruik thuis (wat gebruiken de leerlingen en hoe lang). Er wordt met de leerlingen gesproken over de invloed van het mediagebruik op de gezondheid (bijv. niet of te laat gaan slapen omdat je te lang met vrienden op de mobiel kletst).

Doelen:

- Vertellen over eigen mediagebruik.
- Bewust worden van het eigen mediagebruik en dat van anderen (bijv. type, duur en frequentie).
- Begrijpen en ervaren dat media toepasbaar zijn in het leren en verwerven van kennis.
- Bewust worden van de rol van media in het eigen leven.

Wereld vol Woorden thema 'in Vogelvlucht (Lentekriebels)':

Deze les sluit aan op de lessen van Lentekriebels. De leerlingen leren 'nee' zeggen tegen ongewenst gedrag, wie kan ik wel/niet vertrouwen online of op sociale media en met wie ze dit kunnen bespreken. De midden- en bovenbouw koppelt dit ook aan ongewenste informatie/afbeeldingen via internet/sociale media.

Doelen:

- (De leerling ervaart wat zij gewenste en ongewenste aanrakingen vinden).
- De leerling oefent met het aangeven van grenzen (nee zeggen).
- De leerling oefent met het toepassen van aangeleerde strategieën (nee zeggen).
- De leerling wordt bewust van ongewenste en schokkende informatie (via digitale middelen) en weten met wie dit te bespreken is.
- De leerling ontwikkelt 'strategieën' om optimaal met media om te gaan.

Wereld vol Woorden thema 'Water Natuurlijk!':

Dit thema gaat onder andere over het zwembad. De midden- en bovenbouw legt de link met hoe je respectvol met elkaar omgaat op sociale media en digitaal pesten. Bijvoorbeeld als een foto van jou online wordt gedeeld (bijv. in zwemkleding), waar je niet blij mee bent.

Doelen:

- De leerling ontdekt de voor- en nadelen van het participeren aan sociale netwerken.
- De leerling ontwikkelt persoonlijke grenzen ten opzichte van sociale media.
- De leerling wordt zich bewust van ongewenste of schokkende (media) informatie/communicatie en weet met wie dit te bespreken is.

Wereld vol Woorden thema 'Feest!':

Dit thema gaat over de invloed van media op wat je ergens van vindt. Het wordt gekoppeld aan de woorden duur/goedkoop. Deze woorden worden aangeboden tijdens de lessen van Wereld vol Woorden. De kinderen bekijken reclames en worden bewust van de boodschap. De leerlingen maken zelf ook een reclamespotje.

Doelen:

- Praten over reclames en de rol ervan.
- Bewust worden van de invloed van media op wat je ergens van vindt.
- Ontdekken hoe reclames inspelen op voorkeuren en koopgedrag.

Wereld vol Woorden thema 'Boekeloeren':

In dit thema gaan de leerlingen met elkaar in gesprek over echt en nep. In de bovenbouw leren ze bijvoorbeeld dat foto's op sociale media niet altijd echt hoeven te zijn, en dat er bijvoorbeeld vaak filters worden gebruikt om beelden te manipuleren. Hierbij wordt ook ingegaan op wat dit voor iemands zelfbeeld kan betekenen. De leerlingen maken zelf ook foto's om het verschil tussen 'echt' en 'nep' te leren ervaren.

Doelen:

- Kennis maken met verschillende media en de verschillen herkennen.
- Ervaren en bewust worden dat media intensief worden gebruikt.
- Beseffen dat media steeds veranderen.
- Bewust worden van het belang van (persoonlijke) mediavaardigheid.

Mate van differentiatie en zelfsturing en rol van ict

Het onderwijs van De Bloemberg bestaat uit continue differentiatie, ook bij de lessen mediawijsheid. Op elk moment stemt de leerkracht zijn instructie en handelen af op wat de groep en/of een individuele leerling aan kan. Dit gebeurt vanuit ervaring met en kennis van de doelgroep. Hoe dit gebeurt staat niet in de lesvoorbereiding, omdat dit elk jaar anders kan zijn vanwege de groepssamenstelling. De leerkracht schat per les/onderwerp/thema in wat de beginsituatie van de leerlingen is, waar hij bij kan aansluiten. De aanbods- en beheersingsdoelen worden afgestemd op de bouw (onderbouw en bovenbouw) (zie kader).

Afhankelijk van de groepssamenstelling kan de leerkracht uit de bovenbouw ervoor kiezen om bijvoorbeeld de les en de doelen uit de onderbouw aan te bieden, omdat het (taal)niveau van de groep (bijv. door veel startende leerlingen) lager ligt waardoor de les van de bovenbouw te moeilijk is.

Thema WvW	Kerdoel	Vaardigheid	Doelen onderbouw (OB)	Doelen bovenbouw (BB)
Wat een weer! Week: 2 Dag: 6/7/9	OJW 34: <i>De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.</i> OJW 37: <i>De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.</i>	Creëren	De leerling ervaart de mogelijkheid om samen te werken door middel van digitale middelen. De leerling maakt kennis met apparaten om content te creëren.	De leerling ervaart de mogelijkheid om samen te werken door middel van digitale middelen. De leerling maakt kennis met apparaten om content te creëren. De leerling ervaart dat de leefwereld beïnvloed wordt door audiovisuele boodschappen.

De ontwikkelde lessen staan bij het lesmateriaal over het betreffende thema van De Bloemberg in het programma Prowise Presenter, dat op alle scholen binnen het overkoepelend bestuur (Conexus) wordt gebruikt. In Prowise Presenter is ook rekening gehouden met niveauverschillen. De leerkracht kan in de Presenter kiezen voor de les uit de onderbouw of de bovenbouw:

Bij Wat een weer! week 2, les 9

Les middenbouw

Les bovenbouw

Bij de meeste ontwikkelde lessen werken de leerlingen in duo's of groepjes aan een opdracht. Soms kiezen de leerlingen met wie ze samenwerken, soms bepaalt de leerkracht dat.

Afhankelijk van de aard en het doel van de les wordt ict als middel of als doel ingezet, bijvoorbeeld om informatie op te zoeken op internet, of zelf filmpjes te maken of beelden te bewerken (zie voor andere voorbeelden bijlage 1).

Onderzoek/evaluatie leerarrangement

Uit een (informele) evaluatie van de ontworpen mediawijsverrijkte lessen in het designteam blijkt dat de leerlingen de lessen en bijbehorende opdrachten met veel enthousiasme volgen en uitvoeren. De leerkrachten vinden het echter moeilijk in te schatten of het doel van de les (bijv. veilig of kritisch leren omgaan met media-informatie) altijd goed overkomt bij de leerlingen en wat ze ervan hebben opgestoken. Aan de andere kant blijkt uit nabesprekingen dat leerlingen het (later) wel kunnen uitleggen. Verder blijkt soms een subdoel bij de leerlingen meer enthousiasme en taal op te roepen dan het hoofddoel en komt het voor dat de leerkracht het doel dan verlegt ten gunste van een rijk taalleermoment.

Voor de leerkrachten is en blijft het een grote uitdaging om de lessen goed op de (diversiteit) aan (taal)niveaus van de leerlingen af te stemmen. Het niveau van een groep kan ook erg verschillen per

jaar. De inschatting die leerkrachten van tevoren maken van het taalniveau en wat de leerlingen zouden moeten kunnen begrijpen moet vaak naar beneden worden bijgesteld. Dit bevestigt dat het voor deze doelgroep erg belangrijk is om niet te veel taal te gebruiken in de uitleg, maar (nog meer) gebruik te maken van visuele ondersteuning of laten ervaren. Aan de andere kant blijkt dat bij sommige toepassingen of uitwerkingen die zijn uitgetoet dat kinderen soms al meer wisten over ict-toepassingen dan de leerkrachten dachten. Bij de les om je eigen profielfoto te ‘pimpen’ waren de leerlingen helemaal niet geïnteresseerd in de aangeboden (fysieke) mogelijkheden, maar gingen ze meteen met allerlei Snapchatfilters aan de gang.

Het was een uitdaging om de SLO-doelen voor mediawijsheid te ‘vertalen’ naar de specifieke doelgroep van de school, en om materiaal te ontwikkelen dat geschikt is voor de onderbouw. Dit is op een school voor nieuwkomers een nog grotere uitdaging dan op reguliere scholen. Verder is gebleken dat de thema’s uit de methode Wereld vol Woorden niet allemaal geschikt zijn om mediawijs te verrijken.

Kennis en inzichten

In de gezamenlijke eindevaluatie zijn de ervaringen en inzichten besproken die de designteamleden hebben opgedaan tijdens het traject. Een van de leerkrachten geeft aan dat het afbakenen van het begrip mediawijsheid in het begin een belangrijke eerste stap was, om duidelijk te maken wat er wel en niet bij het speelveld hoort. Dit gaf richting. De zoektocht naar specifieke en concrete informatie, ict-materiaal en lesvoorbeelden voor mediawijsheid voor nieuwkomers duurde echter lang voor de leerkrachten en was frustrerend omdat het niet veel concrete aanknopingspunten opleverde: *“Het is een kleine doelgroep, die commercieel niet interessant is, er wordt te weinig voor gedaan is en het vraagt dus veel van leerkrachten om zelf dingen te bouwen”*, geeft de procesbegeleider aan. Dit werd eerder al bevestigd door de mediamentor van iXperium Nijmegen: ook daar zijn weinig ict-tools bekend die goed aansluiten bij de taalbehoeften van deze doelgroep.

De leerkrachten hebben vooral de fase waarin de stap van verkennen en informatie verzamelen naar concreet aan de slag met ontwerpen werd gemaakt als betekenisvol en stimulerend ervaren. Het opstellen van de ontwerpeisen gaf daar eerste handvatten voor. De procesbegeleider: *“Als de ontwerpeisen er zijn weet je hoe je het gaat aanpakken, dat geeft een basis voor het ontwerp, het ‘ongeduld’ wordt dan beloond. De fase van praten en plannen is voorbij, we kunnen nu echt aan de gang.”* De intern begeleider geeft aan dat het vastleggen van de ontwerpeisen in de toekomst ook zal helpen bij het verder ontwikkelen van nieuwe lessen.

De koppeling van de mediawijsheidsaspecten uit het competentiemodel aan de lessen voor Wereld vol Woorden was een cruciaal moment voor het designteam. Een van de leerkrachten: *“Het werd toen heel concreet: het is haalbaar, we kunnen dit, we kregen grip op de situatie. Later is wel gebleken dat niet alles haalbaar was, maar het werd toen heel concreet, en dat was het hoogtepunt van het werken in het designteam, dit gaf inspiratie.”*

Een belangrijk inzicht tijdens het ontwerpen en testen van de mediawijsverrijkte lessen was dat de verwachtingen van wat de leerlingen kunnen vaak nog te hoog waren: *“Het was een leermoment dat elke keer als we iets in de klas uitprobeerden we de doelen nog lager moesten stellen. Je moet niet te snel teleurgesteld raken. Het is mooi meegenomen als ze er iets van oppikken.”* De procesbegeleider geeft aan dat het aan de andere kant niet moet worden onderschat wat er wél wordt bereikt: *“Het was duidelijk dat de kinderen lol hadden, er was taal aan verbonden: veel taal en veel ict, dat is mooi. Hoe meer je erin zit, hoe meer verwachtingen je hebt.”*

Een tussentijds bezoek van de procesbegeleider aan de school (in een periode van versoepeling van de COVID-19-maatregelen) gaf inzicht over het onderwijs aan nieuwkomers: *“Het is differentiëren, improviseren, adaptief onderwijs, alles “++” ten opzichte van het reguliere onderwijs”* en het besef dat het extra complex is om in de waan van de dag ook aan onderwijsvernieuwing te werken.

Een latere verandering van inzicht in het designteam (na de overgang naar het Bootje) had betrekking op het meenemen van ict-basisvaardigheden bij de mediawijsheidslessen. In eerste

instantie was in het designteam besloten om dit niet te doen, omdat het om verschillende deelgebieden van ict-geletterdheid gaat, maar bij de visieontwikkeling voor de onderwijsontwikkelteams kwamen de betrokkenen tot inzicht dat op De Bloemberg mediawijsheid en ict-vaardigheden niet los van elkaar kunnen worden gezien en dat het nodig is om hier in samenhang aan te werken zodat de leerlingen voldoende basis hebben om naar het reguliere basisonderwijs uit te kunnen stromen.

De studiedag voor de hele school waarop de leerkrachten aan collega's lieten zien waar ze (inmiddels in het Bootje) met mediawijsheid mee bezig waren was voor allen een succeservaring. Op de presentatie van de leerkrachten van wat ze hadden gemaakt kwamen positieve reacties uit het team. De intern begeleider geeft aan dat er op de studiedag samengewerkt is aan de visie vanuit De Bloemberg en aan het gezamenlijke draagvlak hiervoor: *“het was een eerste opstap naar een nieuwe manier van werken met nieuwe rolverdeling. Vanuit een duidelijke onderbouwing lessen ontwerpen.”* De schoolleider geeft aan een ontwikkeling te zien bij de leerkrachten door deelname aan het designteam richting een actievere houding, meer stilstaan bij en nadenken over het doel van de lessen (*“niet alleen een filmpje maken, maar ook kijken naar wat je ermee wilt bereiken”*), eigenaarschap pakken en zelf op onderzoek uitgaan. Ze ziet dat deze nieuwe houding ook wordt meegenomen in de ontwikkelteams. Het werken in de onderwijsontwikkelteams geeft volgens twee leerkrachten richting aan wat De Bloemberg nodig op het gebied van mediawijsheid en de andere thema's cultuureducatie en burgerschap. *“Door het Bootje was mediawijsheid geen eiland meer, het werd meer verbonden. Dat gaf meer voldoening, de verbinding met andere thema's.”*

Bevorderende en belemmerende factoren

Bevorderende factoren voor het designteam waren de grote gedrevenheid en intrinsieke motivatie van de leerkrachten om aan het thema mediawijsheid te werken, vanuit een gevoel van urgentie en relevantie voor de leerlingen van De Bloemberg en omdat er weinig geschikt lesmateriaal voorhanden was. De sterke behoefte aan inzetbaar lesmateriaal botste soms met de werkwijze van een iXperiumdesignteam, waarin er in de beginfase veel tijd wordt besteed aan de vraagverheldering en onderbouwing van het ontwerp. De leerkrachten hadden het gevoel hierdoor afgeremd te worden en misten concrete handvatten en interventies. Ook waren er verschillende verwachtingen over de rollen van de deelnemers aan het designteam (leerkrachten, onderzoeker, mediamentor en procesbegeleider).

Door COVID-19 en het werken op afstand in online bijeenkomsten heeft het designteam minder intensief en gericht samen kunnen werken aan de ontwikkeling van het leerarrangement. Dit heeft effect gehad op het proces en 'teamgevoel'. Er zijn ook minder contacten met andere scholen en experts tot stand gekomen, die hadden kunnen zorgen voor inspiratie en nieuwe inzichten.

Voor het designteam heeft het bevorderend gewerkt dat het onderwerp mediawijsheid werd opgenomen in de beleids- en visieontwikkeling in de school via het Bootje Mediawijsheid. Hiermee wordt mediawijsheid duurzaam ingebed in de schoolontwikkeling. De schoolleider ondersteunt het onderbouwd ontwikkelen van leerarrangementen vanuit de schoolvisie op onderwijs.

Implementatie en vervolg

De mediawijsverrijkte lessen worden in het Bootje mediawijsheid verder doorontwikkeld, uitgetoetst en aangevuld. Daarbij wordt ook gekeken naar de onderbouwing en verantwoording van de keuzes en afstemming met de SLO-doelen voor mediawijsheid en het Mediawijsheid Competentiemodel. Dit zal een doorlopend proces blijven, ook omdat er op De Bloemberg grote verschillen kunnen zijn tussen leerlingen per jaar. Dit vraagt om mogelijkheden tot differentiatie in het lesmateriaal.

De nieuwe werkwijze in onderwijsontwikkelteams zorgt voor een goede borging van de innovaties in de school en dat het onderwerp blijft leven, ook binnen het schoolteam. De vorderingen van alle Bootjes binnen De Bloemberg worden gezamenlijk gevolgd. De opbrengsten van het designteam zijn

herijkt en als basis gebruikt voor het ontwikkelteam. Er is daarnaast een kader ontwikkeld waar alle drie de 'bootjes' aan zijn gekoppeld.

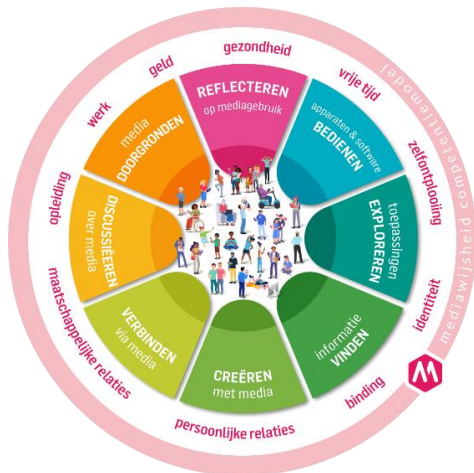
Door de ontwikkelingen binnen de school in de onderwijsontwikkelteams is de keuze gemaakt om ook ict-basisvaardigheden in het mediawijsheidsaanbod mee te nemen (zie onder kennis en inzichten). Dit beredeneerde aanbod wordt in het onderwijsontwikkelteam verder uitgewerkt, waarbij er vooral wordt gekeken naar de SLO-aanbodsdoelen (en minder naar de beheersingsdoelen) vanuit specifieke doelen die de school wil en kan bereiken: *“Wat wakkeren we aan? Welk zaadje gaan we planten voor het vervolgonderwijs? We gaan kijken wat haalbaar is voor onze kinderen in dat jaar en waar willen we ze bewust van maken”* (intern begeleider). Voor Mediawijsheid wordt kritisch gekeken wat beheersingsdoelen kunnen zijn in een jaar en wat aanbodsdoelen zullen zijn. Bij ict-vaardigheden zal het meer gaan om beheersingsdoelen. De school gaat in schooljaar 2022-2023 ook nog verder werken aan het meten (toetsen) van de opbrengsten bij de leerlingen: zijn de doelen behaald? De schoolleider geeft aan dat in het ontwikkelteam is bedacht dat de verschillende doelen in het onderwijsplan worden gezet en dat de leerkrachten door middel van vinkjes kunnen aangeven of het doel is aangeboden en/of het doel wordt beheerst.

De procesbegeleider heeft het plan om de opbrengsten van het designteam samen met de school te presenteren op de landelijke LOWAN-conferentie begin 2023, om het onderwerp breder voor het voetlicht te brengen gezien de relevantie voor alle scholen voor nieuwkomers.

Verantwoording

Dit designteam maakte deel uit van CLC Nijmegen. Het designteam bestond uit drie leraren en een ict-coördinator van De Bloemberg, een mediamentor van iXperium Nijmegen en een procesbegeleider van HAN Pabo. Het designteam werd ondersteund door een onderzoeker van het iXperium/Centre of Expertise Leren met ict. Het designteam is in de tweede helft van de looptijd opgegaan in een (schoolintern) onderwijsontwikkelteam. Hier waren nog een andere leraar en de intern begeleider van de school bij betrokken. De onderzoeker en procesbegeleider hebben alleen deelgenomen aan het designteam.

Bijlage 1: Koppeling media-competentiemodel aan lesmethode Wereld vol Woorden⁵

Boekeloeren

Competentie mediawijsheid:

Informatie vinden (onderscheiden echt of nep)

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Foto's bekijken en maken (greenscreen) achtergrond die niet 'echt' is

Lesvoorbeelden:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/J9vqmaGDPagyuv6fp>

BB: Zoeken van trefwoorden op het internet (het onderscheiden van echte bronnen/ nepbronnen)

Zoeken naar betrouwbare informatie.

Lesvoorbeeld:

[lesbrief iXperium](#)

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/6B5XKmPQ8arKB9wsX>

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/QD2YkHfWZ9HAyr27F>

Van huis tot stad

Competentie mediawijsheid:

Creëren met media

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Met playmobil een animatiefilmpje (stopmotion) maken. Hiervoor kan een telefoon gebruikt worden. Afspelen kan via het digibord.

Instructiekaart Stop Motion Studio

BB: In timelaps foto's maken van de opbouw van de stad of bouwen van een huis. Deze timelaps presenteren. Ook prima te koppelen aan een handvaardigheid les.

Lesidee:

- Stop motion met lego huis bouwen
- Minecraft Education (iXperium kan les mee ontwikkelen)

Materiaal:

<https://greenscreenbox.nl>

- [Puzzeltocht door de wijk.](#)

⁵ Uitwerking van maart 2022; de lessen worden nog doorontwikkeld.

Wat een weer

Competentie mediawijsheid:

Toepassen en exploreren

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Kinderen tekenen op een device in Paint of een app-symbolen van het weer.

Leerlingen presenteren het weer voor een greenscreen, kaartje van land.

Greenscreen app do Ink:

https://ixperiumplus.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=692:greenscreen-by-do-ink&catid=2&Itemid=513

BB: Foto's maken buiten van het weer, timelaps van weerveranderingen; Google Translate gebruiken en de uitdagingen die dit met zich meebrengt.

Weerpatronen ontdekken met Google Earth (wolken over de wereld), Buienradar.

Verschillen tussen voorspellingen Buienradar, Weerplaza en de toon.

Water natuurlijk 1 en 2

Feest 1

Competentie mediawijsheid:

Media doorgronden

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Reclames op tv van speelgoed en de werkelijkheid.

Lesvoorbeeld:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/Pf8pPpoQJcJKkxUL>

BB: Reclamefolders en de werkelijkheid die anders is dan wat de reclame je doet laten denken.

Lesvoorbeelden:

Lesbrief reclame maken

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/5mengtzxnNk2CQKLA>

Feest 2

Competentie mediawijsheid:

Discussiëren over media

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Lesvoorbeelden:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/xtx22niMxwfHPACJ6>

BB: Lesvoorbeelden:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/8KZEvKEKSriRy9tEw>

(wat je ziet is dat nu waar? Nep/echt Chinees nieuwjaar, draak, arrenslee, kerstman etc....)

<https://basisonderwijs.online/lesbrief-doeslief-mediabegrip-mediawijsheid.html>

Nyd dit måltid

Competentie mediawijsheid:

Creëren met media

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Collage maken over eten

https://ixperiumplus.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=695:pic-edu&catid=2&Itemid=513

BB: Filmpje maken met je telefoon m.b.t. kookrecept (Computational thinking)

In Vogelvlucht

Competentie mediawijsheid:

Verbinden met media

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Bliktelefoon met draad

BB Wat doen tech bedrijven met jouw gegevens?

Lesidee:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/FhG2xqtwkvcNC8tmD>

(berichten verzenden en ontvangen (soort bericht en welke media)

Van steen tot huis

Competentie mediawijsheid:

Creëren met media

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Programmeren met een Beebot

BB: Programmeren met een BeeBot of Prowise Codewise

Lego WeDo --> problemen worden geschetst, leerlingen bouwen (met handleiding) een oplossing en programmeren deze.

Hatsjoe! (evt. Lentekriebels)

Competentie mediawijsheid:

Reflecteren op mediagebruik

Uitwerking-ideeën in lessen:

OB: Computergebruik/ spelcomputer, beeldschermtijd, wat wel en niet.

BB: Telefoongebruik, tijd, tijdstip, hoe reageren, identiteit etc.

Lesidee:

- Enkele leerlingen houden een media dagboek bij, zie voorbeeld [Mediasherrif](#).
- Whatshappy, instrgrap, etc. Zie [ixperiumplus](#)

Bijlage 2: Ontwerpeisen voor lessen mediawijsheid De Bloemberg

Leerplanaspect*	Eis
<p>Visie: Waarvoor leren de leerlingen? Welke eis stellen we aan het arrangement vanuit de visie van de school op leren en opvoeden?</p>	<p>Het leerarrangement moet ertoe leiden dat leerlingen zich meer bewust zijn van de mogelijkheden en mogelijke gevaren, een meer kritische houding hebben en goede voorbeelden hebben gekregen t.a.v. media</p>
<p>Leerdoelen onderwijs Mediawijsheid: Waarheen leren zij? Wat vindt de school belangrijk t.a.v. mediagebruik?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen leren veilig, sociaal en kritisch leren omgaan met de informatie op alle media. - Leerlingen leren veilig, sociaal en kritisch informatie delen (privacy) via internet en sociale media.
<p>Leerinhoud: Wat moeten de leerlingen leren? Welke mediacompetenties hebben de leerlingen van de Bloemberg vooral nodig? Waar kan en wil de school vooral aan bijdragen?</p>	<p>Mediawijsheid-competenties die worden meegenomen in het leerarrangement:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informatie vinden (onderscheiden echt of nep) - Creëren met media - Toepassen en exploreren - Media doorgronden - Discussiëren over media - Verbinden via media - Reflecteren op mediagebruik
<p>Leerling rol: Wat is de rol van de leerling? Wat zijn specifieke kenmerken van de leerlingpopulatie van De Bloemberg, waar het programma geschikt voor moet zijn?</p>	<p>De leerlingen hebben een beperkte vaardigheid in de Nederlandse taal en zijn max. een jaar op school. Het leerarrangement moet rekening houden met de taalvaardigheid van de leerlingen en 'modulair' zijn opgebouwd.</p>
<p>Leeractiviteiten: Hoe leren de leerlingen? Kan je met het leerarrangement verschillen tussen leerlingen hanteren? Wat betreft eigenschappen of ontwikkelingsniveau? Vind je het als school belangrijk dat leerlingen worden aangezet tot samenwerken?</p>	<p>Er worden mediawijsverrijkte lessen ontwikkeld voor twee niveaus: OB en BB. Leerlingen presteren op hun eigen niveau, ze maken allemaal een ontwikkeling door.</p>
<p>Leerkracht rol: Wat is de rol van de leerkracht? Zijn er eisen te stellen aan het arrangement vanuit de competenties van de leerkrachten van de Bloemberg?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De mediawijsverrijkte lessen moeten makkelijk toegankelijk zijn voor de leerkrachten en in de bestaande lessen worden geïntegreerd. - Leerkrachten moeten om kunnen gaan met de media / ict-tools die bij de mediawijsverrijkte lessen worden gebruikt. - Leerkrachten blijven op de hoogte van ontwikkelingen op het gebied van mediawijsheid, evt. via met het onderwijsontwikkelteam.

<p>Bronnen en materialen: Waarmee leren de leerlingen? Zijn er bepaalde randvoorwaarden waar bij het inzetten van het arrangement rekening gehouden moet worden (tijd, middelen, geld)</p>	<p>De gebruikte methode is Wereld vol Woorden. De lessen mediawijsheid moeten aan thema's uit deze methode worden gekoppeld.</p>
<p>Groeperingsvorm: Met wie leren de leerlingen?</p>	<p>Samengestelde groepjes, absolute beginners qua taalontwikkeling en meer gevorderden.</p>
<p>Leeromgeving: Waar leren de leerlingen?</p>	<p>Opdrachten binnen en buiten de school en thuis</p>
<p>Tijd: Wanneer leren zij?</p>	<p>Tijdens en na schooltijd, intentioneel en incidenteel</p>
<p>Toetsing: (Hoe) wordt leren getoetst?</p>	<p>Werken met kwaliteitskaarten (WMK)? Vanuit Burgerschap worden vragenlijsten voorgelegd.</p> <p>Producten die de leerlingen maken, gesprekken die met leerlingen worden gevoerd op de inhoud (mediawijsheid), houding van de leerlingen.</p>

*Indeling gebaseerd op de leerplanaspecten van het curriculaire spinnenweb van Van den Akker (2003).